

ЗАШТИТА УГОВОРНИКА У ПРОДАЈИ

Заштита узајамношћу испуњења

Разлог потребе – ризик неиспуњења или лошег испуњења обавезе сауговорника

Начини – 1) средства обезбеђења 2) приговор неиспуњења 3) накнадна заштита

Заштита приговором неиспуњења

- право спремног уговорника да одбије испуњење због неспремности сауговорника
- време приговора

* истовремена доспелост обавеза

* доспелост у различито време

+ право стране раније доспелости (обично продавца) да одложи испуњење страни са каснијом доспелости због **оправдане сумње**

+ право избора спремне стране – 1) захтев за обезбеђење од „сумњиве“ стране или 2) раскид уговора уз одштету

+ право „сумњиве“ стране да пружи обезбеђење – дужност спремне стране да испуни

Накнадна заштита

Циљ приговора неиспуњења – спречавање повреде права приговарача

Циљ накнадне заштите – отклањање учињене повреде права и успостављање стања у повериочевој имовини као да му је право вољно намирено

Начини повреде – неиспуњење и лоше (неуредно, рђаво) испуњење

Појам неиспуњења – потпуно ненамирење потраживања

Појам лошег испуњења – испуњење, али не на начин, место и време како је уговорено

Природа правила о заштити – 1) начелно диспозитивна 2) изузетак – у заштити потрошача полуимперативна

Заштита купца

Случајеви заштите

- неиспорука
- врсте лоше испоруке – са манама, испорука робе друкчијег идентитета, бољег или лошијег квалитета, веће или мање количине...
- последица мера заштите – одговорност продавца

Заштита због неиспоруке

Последица неиспоруке – продавчева дужничка доцња

Редослед купчевих права

- првенствено право - испорука у накнадном року (дужност остављања рока)
- накнадно право - раскид по закону истеком накнадног рока са одштетом

Право на раскид без накнадног рока кад:

- 1) продавчево понашање након закључења уговора указује да неће моћи или штети да испоручи (раскид изјавом по доспелости)
- 2) фиксни рок испоруке - раскид по закону
- 3) пре доспелости очигледно да продавац неће моћи или штети да испоручи (тзв. антиципативни раскид; изјавом)

Пратеће право купца – накнада штете

- у случају закаснеле испоруке – због доцње
- у случају раскида – због неиспоруке
- услов – кривица продавца; претпоставља се кад падне у доцњу
- право купца на накнаду штете због пропасти ствари и кад продавац није крив - у доцњи одговара објективно, јер сноси ризик

Испорука робе друкчијег идентитета

- нпр. – испорука друге појединачно одређене робе или друге врсте генеричне робе
- дилема – физичка мана или неиспорука
- судска пракса - неиспорука

Дејство раскида

- ретроактивно – повраћај у пређашње стање
- враћање оног што је свака страна примила

Начин раскида – вансудски; по закону или изјавом

Раскид вишекратне продаје

- неиспорука једног obroka?
 - права купца:
- 1) на накнадну испоруку или одустанак од неиспорученог obroka – уговор се наставља
 - 2) да раскине уговор за убудуће (*ex nunc*)
 - услов – околности указују да продавац неће моћи или штети даље да испоручује
 - последица – свако задржава примљено и одштета купцу
 - начин раскида – изјавом продавцу
 - 3) да раскине уговор у целини - изјавом
 - дејство – ретроактивно (враћање примљеног)
 - услов – купац нема интерес за примљеним без будућих obroka (нпр. ствар је јединствена целина)

Заштита од лоше испоруке

Појам – не на уговорени начин, место или време

Право на заштиту

- важе општа правила
- право купца да одбије лошу испоруку због претераних тешкоћа у њеном пријему
- ако прими – право на накнаду штете
- посебна правила за: 1) физичке и правне мане 2) испоруку робе бољег квалитета 3) испоруку робе веће или мање количине

Испорука робе са физичким манама

Појам физичке мане – неусаглашеност својстава испоручене робе са уговореним, уобичајеним или прописаним

Разлог појачане заштите – повреда еквиваленције

Циљ заштите – поновно успостављање еквиваленције

Начин заштите – посебна права купца (нпр. замена ствари, оправка, снижење цене или одштета)

Одговорност продавца

- пооштрена (објективна) – одговара и кад није крив, одн. и кад није знао за ману

- кад је продавац знао за ману

* још оштрија одговорност - одговара и не само за скривене, већ и за видљиве мане

* видљива мана – она коју купац у часу пријема робе није уочио грубом непажњом (тј. могао лако да уочи обичном пажњом у прегледу)

Последице физичке мане:

1) неупотребљивост или умањена употребљивост робе, или

2) умањена тржишна вредност робе - нпр. фалсификована марка одеће

Критеријуми утврђивања физ.мане – роба нема:

1) прописана својства - нпр. по стандарду, или

2) уговорена својства - нпр. по спецификацији, узорку или моделу, или

3) роба нема својства за сврху за коју је купац купује, ако је продавац за њу знао у часу закључења уговора, или

4) својства за редовну употребу, ако продавац није знао сврху (тзв. средњи квалитет), или

5) паковање или је оно лоше

Услови за заштиту

1) роба мора да има физичку ману

2) мана мора да постоји у часу преласка ризика – предаја робе или после тога, ако је узрок био у часу предаје

3) савесност купца у часу закључења уговора

- значи, скривена мана - неуочљива за пажљиво лице просечног знања истог занимања као купац

- несавесност продавца – одговара и за видљиву ману (обмана купца), и кад није приговорена

4) приговор продавцу

- рокови:

а) видљива мана – одмах по пријему

б) скривена мана – у грађанс. продаји – 8 дана по откривању; у трговинс. продаји одмах по уочавању

в) крајњи рок (објективан) – 6 месеци по предаји

- одржавање рока – час слања приговора
- пропуштање рока

* санкција - преклузија права купца

* продавац несавестан – купац ужива заштиту и кад није прегледао робу, није приговорио или се мана појавила после 6 месеци

Принудна јавна продаја (нпр. у извршном поступку) – купац не ужива заштиту за физичке мане

Средства заштите

- врсте и редослед права купца

* прво испуњење (уклањање мане или замена ствари у накнадном року) или снижење цене

* по безуспешном истеку накнадног рока – раскид по сили закона или снижење цене

* пратеће право – накнада штете

- коначност избора између: 1) уклањања мане и замене 2) испуњења и снижења цене 3) снижења цене и раскида (неопозивост изјаве)

- мера снижења цене – сразмерно умањеној вредности ствари због мане на дан испоруке
- раскид уговора

* право на раскид и без накнадног рока – изјава продавца или друге околности указују да неће моћи или штети да поправи или замени робу

* дејство и начин раскида – исто као за неиспоруку (ретроактивно и вансудски)

* губитак права на раскид – купац не може да врати робу продавцу у примљеном стању, осим кад није крив за погоршање (нпр. услед мане, виша сила)

Мане дела робе

- заштита купца се своди на мањљив део
- ако је мањљив део неодвојив од остатка – заштита као да је цела ствар мањљива

Испорука робе **бољег** квалитета

- купац дужан да прими, осим кад има посебан интерес да прими робу баш уговореног квалитета
- ако прими, није дужан да плати вишу цену

Испорука **мање количине** робе

- у ствари – делимична испорука без физ. мане
- купац дужан да прими, осим кад је ствар јединствена целина (нпр. недељива) или има посебан интерес да је прими у целини

Испорука **веће количине** робе

- није дужан да прими вишак, али остатак јесте
- ако вишак прими, мора и да га плати; уговорена цена се повисује сразмерно вишку
- ако га одбије – има право на одштету (нпр. трошкови чувања и враћања вишка)

Природа правила о заштити – диспозитивна

Застарелост

- 1 година по приговору
- упркос пропуштању рока – снижење цене ако није плаћена и накнада штете

Гаранција за исправност трајније робе

Појам – једнострана тврдња произвођача...

Правни извор обавезе

- за произвођача – закон, ако је за њега продавац издао гарантни лист купцу
- за продавца

* уговор са купцем (нпр. уговор о продаји или о гаранцији)

* према потрошачу – закон, кад му је издао рачун

Минимум заштите купца – права по основу физичких мане робе

Смисао гаранције

- појачана заштита купца трајније робе од оне коју имају по основу физичких мане (нпр. мана не мора да постоји у часу испоруке; дужи рок)
- разлог – конкуренција међу произвођачима

Давалац гаранције: 1) произвођач и продавац који је издао гарантни лист и/или рачун 2) само продавац (нпр. увозник)

Ималац гаранције

- купац и стичалац ствари до истека гарантног рока
- значи – преносивост гаранције са преносом њеног предмета

Предмет гаранције

- техничка роба – пре свега
- и свака друга трајнија роба са виšekратном употребом (нпр. одећа)

Услов

- да продавац за произвођача купцу изда гарантни лист
- за потрошача – довољан рачун

Гарантни лист – исправа о праву имаоца да издавалац бесплатно замени или поправи ствар у гарант. року

Врсте гаранције - обавезна (нпр. по стандардима) и добровољна

Гарантни рок

- време у којем треба да се појави неисправност да би настала обавеза за гаранта
- дужина

* одређује произвођач

* за потрошача – а) минимално 2 год. за нов производ б) полован производ - допуштено скраћење на 1 год.

- рачуна се од предаје ствари купцу – мана не мора да постоји у часу предаје
- одржавање рока – приговор продавцу до истека рока, без обзира на момент појаве мане
- продужење: а) мања оправка – колико је ствар ван државине купца б) битна оправка или замена – испочетка од часа предаје оправљене или замењене ствари имаоцу гаранције

Права имаоца гаранције

- оправка или замена ствари на трошак и ризик гаранта
- накнада штете због неупотребе
- оправка или замена у разумном року, иначе раскид уговора или снижење цене
- за потрошача – раскид или замена у првих 6 месеци по предаји

Престанак гаранције

- 1) истек гарантног рока
- 2) пропуштање рока за тужбу – годину дана по приговору
- 3) битна повреда услова гаранције од имаоца (нпр. неправилно одржавање или употреба ствари)

Испорука робе са правним манама

Појам правне мане

- немогућност купца да стекне својину како је очекивао, због сметње у продавчевом праву да располаже ствари

- начело – *nemo plus iuris...*

- последица сметње – ризик евикције за купца

- последица евикције – купац ништа не добија за цену или добија мање него што је уговорио

Евикција

- појам - радња одузимања државине купцу или умањења могућности коришћења

- врсте – потпуна и делимична

- реткост у трговини – купац заштићен правилом о стицању својине од невласника

- купац има право на заштиту чим сазна за ризик; не мора да претрпи евикцију

- услови за заштиту

1) да ствар има правну ману – тиче се права п-ца

2) да правна мана постоји у часу испоруке

3) да је купац савестан у часу закључења уговора (није пристао на ману)

4) да обавести продавца о узнемиравању – позове да га заштити, осим: а) кад продавац већ зна или б) право трећег лица је очигледно основано, те га купац призна

- санкција за необавештавање – нема преклузије, осим ако продавац докаже да је располагао средствима да одбије захтев узнемиритеља

Средства заштите

- дужност продавца да пружи помоћ купцу - нпр. да му пружи доказе о неоснованости захтева узнемиритеља
- у парници – да се умеша на страни купца
- неуспешна заштита:

а) потпуна евикција – раскид по сили закона

б) делимична евикција – раскид или снижење цене

в) пратеће право – накнада штете

Природа одговорности

- објективна одговорност – продавац одговара и кад није знао за ману
- ослобођење – продавац доказао је могао да одбије захтев узнемиритеља, али га купац није обавестио

Природа правила

- диспозитивна
- ништавост уговорног ублажења одговорности, ако је продавац несавестан

Застарелост

- 1 година од сазнања купца за узнемиравање
- најкасније – 6 месеци по правноснажном окончању парнице са узнемиритељем

Израчунавање накнаде штете

Право купца на н. ш. кад му продавац скривљено повреди обавезу

Обим – предвидива штета

Начини израчунавања штете

- 1) истинска штета - доказивање штете коју је купац заиста претрпео (стварна штета и измакла корист); увек примењиво
- 2) претпостављена штета – само у случају раскида уговора
- 3) конкретна штета – само у случају раскида уговора у куповини ради покрића

Разлог признавања права на накнаду претпостављене и конкретне штете

- могућност промене тржишне цене уговорене робе након закључења уговора до раскида
- кад цена порасте – купац оштећен, јер мора од другог скупље да је купи
- кад цена падне – продавац оштећен; може другом да је прода само јефтиније

Претпостављена (апстрактна) штета

- појам – штета купцу у висини разлике између ниже уговорене и више тржишне цене на дан раскида у месту испоруке
- необорива претпоставка настале штете
- услов претпоставке – доказ купца разлике у ценама
- већа штета од претпостављене – купац мора да докаже вишак да би га накнадио

Куповина ради покрића

- појам – уговор којим купац купује робу од другог продавца због тога што му је стари није испоручио
- конкретна штета – вишак новоуговорене куповне цене у односу на стару
- услови - купац мора да: 1) најави продавцу намеру куповине ради покрића 2) роба мора да је генерична 3) куповина мора да се обави на разуман начин и у разумном року по раскиду 4) раскид мора да буде због неиспоруке (не и због физичких мана)

Даљња (посредна, рефлексна) штета

- појам – штета услед физичке мане испоручене робе на осталим добрима купца или 3. лица
- врсте погођених добара – материјална или лична (нпр. смрт или телесна повреда)
- оштећена лица – купац или треће лице којем купац одговара
- одговорност продавца? – деликтна; по општим правилима
- услови одговорности: 1) штета само на осталим добрима, иначе уговорна одговорност 2) узрок само физичка мана 3) продавац мора да је крив, што се претпоставља
- погодност купца у односу на уговорну одговорност за мане – 1) не мора да приговори 2) неограничена одговорност продавца 3) дужи рок застарелости

Заштита продавца

Начини заштите

Основни ризик продавца – испоручи робу, а не наплати цену

Заштита – уговорним (нпр. јемство) и законским средствима

Законска средства – одбијање предаје, заустављање у превозу, раскид, затезна камата, пенал, накнада штете (истинске, претпостављене и конкретне)

Одбијање предаје

- у готовинској продаји – ако купац није спреман да плати

- у продаји на почек (обично у трговини)

* испорука превозом

+ одлагање испоруке - накнадним налогом превозиоцу

+ услов – продавац задржао располагање робом у превозу (нпр. по основу превозне исправе); не мора да сумања у спремност купца да плати

Заустављање у превозу

- појам – радња забране превозиоцу да изда робу купцу

- услови

* оправдана сумња да ће купац платити цену (нпр. погоршано имовинско стање, стечај)

* право продавца и кад није задржао право располагања робом у превозу

- до кад? – док превозилац не преда робу купцу

- коме? – само купцу, а не и 3. лицу, осим кад је оно несавесно у часу стицања робе од купца

Поузеће

- појам – уговорна обавеза превозиоца да у име пошиљаоца наплати од примаоца означену суму пре него што му изда робу

- шта наплаћује? – нпр. цену и трошак превоза за продавца

- ако прималац одбије? – сметња у издавању (пита пошиљаоца)

- ако изда, а не наплати – лично дугује износ поузећа пошиљаоцу

Заштита кад продавац испоручи робу, а купац не плати цену

Врсте и редослед права

- прво опомена и накнади рок за плаћање са затезном каматом, па раскид (по сили закона)

- пратеће право – накнада штете

- раскид без покушаја наплате: 1) купац одбија плаћање цене изјавом или понашањем 2) рок плаћања битан састојак (фиксни уговор) 3) антиципативни раскид пре доспелости

- начин и дејство раскида – вансудски и ретроактивно

Право п-вца да раскине уговор пре испоруке

- кад год купац теже повреди своју обавезу

- и споредна обавеза може да буде битна, ако лишава продавца сврхе уговора (нпр. купац не пружи спецификацију, не обезбеди амбалажу)

Право на затезну камату и кад купац није крив

Право на одштету – само ако је купац крив

Накнада штете

Право продавца кад купац скривљено повреди неку обавезу

Врсте према начину доказивања – претпостављена, конкретна и остала (истинска)

Претпостављена

- појам - у висини мањка тржишне цене на дан раскида у месту испоруке у односу на уговорену

- необорива претпоставка – довољан доказ пада цене

- сходна примена правила о претпостављеној штети у корист купца

Продаја ради покрића

- појам – уговор продавца о продаји новом купцу робе коју му није платио стари купац у раскинутом уговору

- конкретна штета – мањак новоуговорене цене у односу на стару

- услови – као у куповини ради покрића

Накнада остале (истинске) штете – а) ако је већа од камате, одн. претпостав. или конкр. штете

б) продавац сноси терет доказа

Прелаз ризика и трошкова

Проблем

- пропаст (оштећење) робе после закључења уговора, а пре него што је купац прими

- ко сноси ризик?

* страна чија радња је узрок штете

* кривица једне стране – сноси своји штету и одговорна другој страни

* значи: 1) купац плаћа цену, а не добија робу или б) продавац поново испоручује робу, а нема право на нову цену

Случајна пропаст

Појам – пропаст за коју није одговорна ниједна страна

Нпр. виша сила, случај, радња 3. лица (нпр. превозиоца, складиштара)

Чији је ризик?

1) непосредна предаја – ризик сноси власник (продавац или купац), а купац по падању у доцњу у пријему робе

2) посредна предаја – путем трећег лица

- прелаз закључењем уговора – ако купац тада зна код кога је роба, или

- обавештавањем купца пошто се роба преда трећем лицу (нпр. превозиоцу, складиштару)

- диспозитивност законских правила

Прелаз трошкова

- кад и ризик

- свако сноси трошкове својих радњи у примопредаји

Транспортне клаузуле

Законска правила

1) у отпремној продаји – кад продавац преда робу превозиоцу

2) у одредишној продаји – кад превозилац преда робу купцу

Диспозитивност законских правила

Појам – уобичајени изрази у уговору; разграничење момента и места ризика и трошкова између продавца и купца док је роба у превозу

Циљ – избегавање временског размака у ком се не зна која страна сноси ризик и трошкове у превозу

Правни извори

1) *INCOTERMS* (1936,...2020)

2) ОУ 1954

- примена ако се уговоре

- природа – диспозитивна

Структура клаузула

- два дела клаузуле:

1) скраћеница (3 слова) – главне обавезе продавца

2) географско место – место предаје робе купцу (прелаз ризика и трошкова)

- нпр. „*FCA* Сопот“ (слободно прев-цу; *free carrier*) – отпремна продаја

Редослед клаузула – сваком следећом се поваћавају обавезе продавца, а самањују купца

Систематика клаузула – два критеријума

- по учешћу морског превоза на путовању

1) без морског дела пута – 7 клаузула

2) са морским делом – 4 клаузуле

- по месту преласка ризика

1) на слово „**Е**“ (од *ex*, са, из) – нпр. магацин, складиште, фабрика... продавца; предаја у месту продавца

2) на слово „**Ф**“ (*free*, *франко*, слободно) – отпремна продаја; предајом превозиоцу у означеном месту којег купац одређује

3) на слово „**Ц**“ (*carriage*, *costs*, превоз, трошкови) – отпремна продаја; трошкови превоза на продавцу, а ризик на купцу; продавац уговора превоз

4) на слово „**Д**“ (*delivery*, испорука) – дистанциона продаја; и ризик и трошкови на продавцу